

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalouden koulutusohjelma, kirjasto- ja tietopalveluala

2021

Hanna Pääkkönen

VINKKILISTA MEDIATAITOTYÖPAJAN SUUNNITTELUUN JA TOTEUTTAMISEEN

Hanna Pääkkönen

VINKKILISTA MEDIATAITOTYÖPAJAN SUUNNITTELUUN JA TOTEUTTAMISEEN

Nykyajan nuoret viettävät jatkuvasti aikaa erimuotoisissa medioissa. Yksi kirjaston kirjastolaissa määritellyistä tehtävistä on edistää monipuolista lukutaitoa, johon myös medialukutaito kuuluu. Nuorten mediankulutus ja medialukutaito ovatkin pitkään puhuttaneet ihmisiä.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitä asioita on hyvä ottaa huomioon mediataitotyöpajaa järjestettäessä. Opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona Turun kaupunginkirjaston nuorten tiimille Stoorille. Opinnäytetyön yhteydessä järjestettiin viisi uutisointia ja klikkiotsikointia käsittelevää mediataitotyöpajaa 7. luokille. Saadun kokemuksen perusteella laadittiin vinkkilista muille mediakasvattajille.

Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee mediakasvatusta, medialukutaitoa, nuorten mediankulutustottumuksia sekä erilaisia työpajoissa käytettäviä aktivoimisen keinoja. Mediataitotyöpajoja suunniteltaessa otettiin huomioon monilukutaidon neljä osa-aluetta.

Mediataitotyöpajoja suunniteltaessa ja toteutettaessa saatiin selville, että nuorille suunnattuun mediataitotyöpajaan on hyvä valita osallistujille merkityksellinen aihe sekä arkiset ja helposti lähestyttävät esimerkit. Osallistujien aktivoinnissa on tärkeää valita tarkoituksenmukaiset ja toimivat välineet ja keinot. Työpajoja toteutettaessa on tärkeää olla joustava ja erityisesti tämä korostuu etätyöpajoissa. Aina kaikki ei mene suunnitelmien mukaan, joten on tärkeää olla valmis muuttamaan suunnitelmia lennosta. Opinnäytetyön liitteistä löytyvä vinkkilista kokoaa nämä ja muut tehdyt havainnot. Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää tulevaisuudessa vastaavanlaisten uutisointia käsittelevien mediataitotyöpajojen toteuttamisessa. Vinkkilistasta on myös apua etätyöpajoja suunniteltaessa.

ASIASANAT:

Mediakasvatus, medialukutaito, nuortenkirjastotyö, mediatyöpajat,

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme of business, library and information services

2021 | 45 pages, 9 pages in appendices

Hanna Pääkkönen

TIP LIST FOR PLANNING AND IMPLEMENTING A MEDIA SKILLS WORKSHOP

The modern youth spend more and more time in different form of media. One of the main objectives of the Finnish Public Libraries Act is to promote versatile literacy, to which media literacy is also a part of.

The aim of this thesis is to find out what you should consider when organizing a media literacy workshop. This functional thesis was assigned by the Youth team Story of the Turku City Library. Five media literacy workshops about news and clickbaits were organized for the 7th grades. With the gained experiences from these workshops a tip list for media educators was collected.

The theory section of this thesis discusses media education, media literacy, the media consumption habits of adolescents and different tools for activating in workshops. The four elements of multiliteracy were considered while planning the media workshops.

While organizing media workshops it was found out that in workshops for adolescents it is good to choose a subject that is meaningful for the attendants along with examples that are part of everyday life and accessible. When activating the attendants, it is important to choose purposeful and functional tools. When organizing workshops, it is important to be flexible, but this is highlighted in remote workshops. Not everything will always go as planned, so it is important to be ready to change rapidly according to the circumstances. The tip list that can be found in the appendices gathers these and other remarks. This thesis can be used in the future for organizing similar workshops. The tip list is also useful for organizing remote workshops.

KEYWORDS:

Media education, media literacy, youth library work, media workshops

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO	6
1 JOHDANTO	7
2 MEDIAKASVATUS	9
2.1 Mediakasvatuksen määritelmä	9
2.2 Monilukutaito ja mediakasvatuksen toteuttaminen käytännössä	10
2.3 Mediataitoviikko	12
2.4 Kirjaston rooli mediakasvattajana	12
2.5 Kirjaston ja koulujen yhteistyö	14
3 MEDIALUKUTAITO	15
3.1 Nuoret ja media	15
3.1.1 Nuoret ja uutiset	15
3.1.2 Nuoret ja medialukutaito	16
3.1.3 Sosiaalinen media ja uutiset	17
3.2 Uutiset ja medialukutaito	18
4 MEDIATAITOTYÖPAJOJEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	21
4.1 Työpajojen suunnittelu ja sisältö	21
4.2 Aktivoimisen keinot työpajoissa	23
4.2.1 Virtuaaliset valkotaulut	24
4.2.2 Kyselyt ja tietovisat	26
4.3 Pajojen toteutus	26
4.4 Työpajojen arviointi	28
5 YHTEENVETO	32
LÄHTEET	34

LIITTEET

Liite 1. Mediataitotyöpajan diaesitys

Liite 2. Vinkkilista mediataitotyöpajan suunnitteluun ja toteutukseen

KUVAT

Kuva 1. Sama uutinen. Kaksi eri otsikkoa.

27

KUVIOT

Kuvio 1. Monilukutaidon osa-alueet (Rasi & Kangas 2018, 23).

11

Kuvio 2. Mediataitotyöpajojen rakenne.

22

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO

Digitaalinen lukutaito	Kyky ymmärtää internetiin liittyvää termistöä ja löytää tarkoituksenmukainen tieto verkosta. (Jones-Jang, Mortensen & Liu 2021)
Informaatiolukutaito	Kyky löytää, ymmärtää, arvioida ja käyttää tietoa. (Jones-Jang, Mortensen & Liu 2021)
Klikkiotsikko	Houkutteleva ja mielenkiintoinen otsikko, jonka tarkoituksena on saada lukija avaamaan otsikon takaa löytyvä uutinen. Voi olla harhaanjohtava tai jättää tietoisesti asioita kertomatta. (Pietilä 2018, 42)
Medialukutaito	Kyky kuluttaa mediaa kriittisesti ja vastuullisesti. (Jones-Jang, Mortensen & Liu 2021) Taitoa tulkita, arvioida ja tuottaa mediasisältöjä sekä toimia mediaympäristössä. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2021)
Monilukutaito	Kyky löytää, tulkita, arvottaa ja tuottaa erilaisia tekstejä eri muodoissa, ympäristöissä ja tilanteissa erilaisten välineiden avulla. Yläkäsite muille lukutaidoille. (Rasi & Kangas 2018, 16–17)
Situationaalinen lukutaitokäsitys	Situationaalisessa lukutaitokäsityksessä toimitaan oppijan elämismaailmassa sekä otetaan huomioon, mitkä lukutaidot ovat juuri tietyille henkilöille juuri tässä paikassa, ajassa ja kulttuurissa merkityksellisiä ja tarpeellisia. (Mertala 2017)
Uutistenlukutaito	Kyky ymmärtää uutisten rooli yhteiskunnassa, kriittisesti arvioida ja analysoida sekä tuottaa uutisia (Jones-Jang, Mortensen & Liu 2021)
Vale uutinen	Vale uutinen jäljittelee journalismia, mutta ei ole sitä. Sen tarkoituksena on harhauttaa lukijaa, levittää valheellista tietoa ja/tai vaikuttaa lukijoiden mielipiteisiin. (Haasio, Ojaranta & Mattila 2018, 52)
Visuaalinen lukutaito	Kykyä ymmärtää ja tulkita kuvia, liikkuvaa kuvaa ja grafiikkaa sekä muuta visuaalisessa muodossa esitettyä informaatiota. (Mertala 2017)

1 JOHDANTO

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö käsittelee mediakasvatusta. Opinnäytetyön tarkoituksena on toteuttaa nuorille suunnatut mediataitotyöpajat ja laatia työpajojen suunnittelun ja toteutuksen aikana tehtyjen havaintojen perusteella vinkkilista siitä, mitä on hyvä ottaa huomioon työpajoja suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Syksyllä 2020 Turun pääkirjaston nuortenosastolla Stoorissa suorittamani syventävän harjoittelun aikana esille nousi tarve ohjelmalle vuoden 2021 mediataitoviikkoon liittyen. Mediakasvatus kiinnostaa minua ja ehdotinkin, että Stoori voisi toimia opinnäytetyöni toimeksiantajana. Opinnäytetyönäni suunnittelin ja toteutin viisi mediataitotyöpajaa 7. lk. kouluryhmille. Työpajat suunniteltiin toteutettavaksi paikan päällä kirjastolla, mutta koronatilanteesta johtuen jouduimme toteuttamaan ne etänä. Näiden työpajojen suunnittelusta ja toteuttamisesta saadulla kokemuksella syntyi muille mediakasvatukseen suuntautuneille kirjastoammattilaisille vinkkilista, jossa käydään läpi huomioita ja vinkkejä, jotka nousivat esille etämediataitotyöpajoja suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Nykyajan nuoret viettävät jatkuvasti aikaa erimuotoisissa medioissa. Internetissä törmää helposti valheelliseen tai harhaanjohtavaan uutisointiin, jolloin mediakriittisyys ja mediataitojen harjoittaminen nousee entistä tärkeämmäksi. Kirjastolain mukaan yksi kirjaston tehtävistä on edistää mm. monipuolista lukutaitoa, johon myös medialukutaito kuuluu. Juuri tästä syystä valitsin mediataitotyöpajojen aiheeksi klikkiotsikoinnin ja valeutiset. Nuorten mediankulutus ja medialukutaito ovatkin olleet jo pitkään kuumia puheenaiheina. Aihetta on tutkinut mm. Alma Media (2019), joka tarkastelee nuorten mediakulutustottumuksia ja heidän odotuksiaan median sisältöjä kohtaan sekä medialukutaitoa.

Kirjastolla on pitkä historia mediakasvatuksen ja lähdekritiikin opettajana. Se onkin yksi kirjaston perustehtävistä kirjavinkkauksen ja lukemaan innostamisen ohella. Monissa opinnäytetyössäni käyttämässäni lähdemateriaaleissa kirjavinkkauksen ja lukemaan innostamisen katsotaan olevan osa mediakasvatusta. Mediakasvatuksen toteutumista yleisissä kirjastoissa on arvioitu Kirjastot ja media 2012 -selvityksessä. Mediakasvatukselle on olemassa monia eri määritelmiä. Kaikille näkökannoille yhteistä kuitenkin on se, että mediakasvatus antaa nuorille valmiuksia luovia alati muuttuvassa mediayhteiskunnassa. Mediakasvatuksella tuetaan lasten ja nuorten monilukutaidon kehittymistä.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, mitä asioita on hyvä ottaa huomioon nuorille suunnattua etämediataitotyöpajaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Tarkemmin tavoitteena on laatia saadun kokemuksen perusteella vinkkilista muille mediakasvattajille. Opinnäytetyöni toimeksiantajana toimii Turun kaupunginkirjasto. Turun kaupunginkirjasto on osa Vaski-kirjastokimppaa, joka on Varsinais-Suomen alueen 18 kunnan ja 61 toimipisteen kirjastoyhteistyö. Turussa on pääkirjaston lisäksi 11 lähikirjastoa ja 2 kirjastoautoa.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään mediakasvatusta, medialukutaitoa sekä työpajoissa käytettäviä erilaisia aktivoimisen keinoja. Opinnäytetyön toisessa luvussa perehdytään mediakasvatukseen, monilukutaitoon ja sen neljään osa-alueeseen sekä kirjaston rooliin mediakasvattajana. Kolmannessa luvussa tutustutaan medialukutaitoon. Luvussa käydään läpi nuorten uutistenkulutusta, medialukutaitoa ja sosiaalisen median vaikutusta uutisten kulutustottumuksiin. Opinnäytetyön puitteissa järjestettiin viisi mediataitotyöpajaa 7. lk. kouluryhmille. Pajoissa käsiteltiin uutisointia vale uutisten ja klikkiotsikoinnin kautta. Neljännessä luvussa käsitellään näiden mediataitotyöpajojen sisältöä ja toteutusta sekä arvioidaan pajojen onnistumista. Tämän lisäksi luvussa käsitellään erilaisia työpajoissa käytettäviä aktivoimisen keinoja. Pajojen suunnittelun ja toteutuksen aikana tehtyjen havaintojen perusteella laadittiin vinkkilista muille kirjastoammattilaisille. Viimeisenä seuraa yhteenveto. Opinnäytetyön liitteistä löytyy muiden kirjastoammattilaisten käyttöön laadittu vinkkilista, johon on koottu huomioon otettavia asioita etätyöpajaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Liitteissä on myös mukana mediataitotyöpajoja varten tehty diaesitys.

2 MEDIAKASVATUS

Mediakasvatuksella tuetaan lasten ja nuorten monilukutaidon kehittymistä (Puska 2018, 9). Monilukutaito toimii yläkäsitteenä erilaisille lukutaidoille kuten esimerkiksi medialukutaidolle, informaatiolukutaidolle ja visuaaliselle lukutaidolle. Monilukutaidon etuliite ”moni” viittakin siis erilaisten tekstien moneuteen. (Rasi & Kangas 2018, 16–17.)

2.1 Mediakasvatuksen määritelmä

Merilampi (2014, 42–44) toteaa teoksessaan Mediakasvatuksen perusteet, että mediakasvatusajattelu liittää yhteen kaksi toisistaan kohtuullisen etäällä olevaa teemaa, median ja kasvatuksen. Hänen mukaansa yhdeltä näkökannalta mediakasvatuksen voidaan katsoa olevan opetuksen reaktio viestintäympäristön muokkautumiseen. Tällöin mediakasvatuksen tavoitteena on antaa lapsille ne taidot, joita he tarvitsevat selviytyäkseen omassa mediaympäristössään. Toisen näkökannan mukaan mediat ovat ei-toivotuja myötäk kasvattajia, jolloin mediakasvatus on vastastrategia eri medioiden vaikutusyrityksille.

Vaikka Merilampi ei ole löytänyt yhtä määritelmää sille, mitä mediakasvatus on, on hän määritellyt sen, millaista mediakasvatus on: ”Mediakasvatus on kommunikatiivista, keskustelevaa ja omiin pohdintoihin aktivoivaa. Se on kriittistä, analyysoivaa ja valikoivaa mediankäyttöä. Se on suvaitsevaa ja opastavaa, ja se antaa työkaluja todellisuuden mielekkääseen jäsentämiseen sekä terveen ihmiskuvan ja maailmankuvan luomisaineiksi.” (Merilampi 2014, 129.)

Samoilla linjoilla ovat myös Takala ym. (2019, 4). Heidän mukaansa mediakasvatus pohjaa mm. kysymyksiä miten media toimii, kuinka sen vaikutus näkyy elämässämme, millainen sen toimintalogiikka on, millaisia vaikutuskeinoja mediassa hyödynnetään, miten omaa ääntään saa kuuluviin, miten itse käytän mediaa ja millainen on oma mediasuhteeni. Mediakasvatuksen tavoitteena on tukea nuoren kasvua vastuulliseksi ja hyvinvointiseksi mediayhteiskunnan jäseneksi.

2.2 Monilukutaito ja mediakasvatuksen toteuttaminen käytännössä

Monilukutaito on hyvin laaja käsite. Sitä voidaankin pitää sateenvarjokäsitteenä, joka kattaa erilaiset lukutaidot kuten kirjoitetun ja puhutun kielen lukemisen lisäksi kuvien, äänien, videoiden ja grafiikan sekä näiden erilaiset yhdistelmien lukutaidot. Tämän lisäksi monilukutaitoon voidaan katsoa kuuluvan tekstien lukemisen lisäksi niiden tulkinta ja tuottaminen. (Mertala 2017.) Monilukutaitoon tulkitsemisen ja tuottamisen lisäksi kuuluu myös tekstien arvottamisen taito. Sillä tarkoitetaan tiedon hankkimisen, yhdistelyn, muokkaamisen, tuottamisen, esittämisen ja arvioinnin taitoja erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Monilukutaitoon sisältyvät myös kriittisen ajattelun ja oppimisen taidot sekä eettiset ja esteettiset kysymykset. (Opetushallitus 2014.)

Kun mediakasvatusta toteutetaan käytännössä, on tärkeää, että mediakasvatuksen toteuttamisen ja monilukutaidon tukemisen lähtökohtana on oppijoiden elämämaailma. Tällöin toteutuu situationaalinen lukutaitokäsitys. (Rasi & Kangas 2018, 20.) Situationaalisisessa lukutaitokäsityksessä lukutaidot eritellään ajan, paikan ja henkilöiden perusteella, jolloin otetaan huomioon millaiset lukutaidot ovat juuri tietyille henkilöille juuri tässä paikassa, ajassa ja kulttuurissa merkittäviä ja tarpeellisia (Mertala 2017). Tämä on myös otettu huomioon perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, jossa ehdotetaan monilukutaidon oppimateriaalina käytettäväksi oppilaille merkityksellisiä ja autenttisia tekstejä. Situationaalisisessa lukutaitokäsityksessä oppijat pääsevät hyödyntämään omia vahvuuksiaan ja itseään kiinnostavaa sisältöä. (Opetushallitus 2014.)

Rasi ja Kangas (2018, 22–23) määrittelevät teoksessa *Mediakasvatuksen käsikirja* (Toimittanut Veera Willman) monilukutaidon neljään osa-alueeseen. He kehottavat mediakasvattajia tarkastelemaan mediakasvatustyötään osa-alueiden kautta. Näitä osa-alueita ovat 1) monimuotoinen tietolähteiden käyttö, 2) tietolähteiden ja tiedon kriittinen arviointi, 3) tiedon tuottaminen, esittäminen ja jakaminen monimuotoisesti sekä 4) kasvattaminen digitaalisen median käyttöön ja mediassa toimimiseen. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Monilukutaidon osa-alueet (Rasi & Kangas 2018, 23).

Monimuotoisten tietolähteiden käytöllä viitataan erityisesti oppilaille merkityksellisiin lähteisiin, jolloin toimitaan situationaalisen lukutaitokäsityksen alueella. Monilukutaidossa yksi keskeisistä ulottuvuuksista on tiedon kriittinen arviointi. Situationaalisesta lukutaitokäsityksestä lähdettäessä on tärkeää arvioida oppilaiden itsensä käyttämissä medioissa tuotetun tiedon oikeellisuutta, luotettavuutta, näkökulmia, arvoja, tarkoitusperiä, tekijänoikeuksia ja sananvapautta. Erityisesti sosiaalisen median kohdalla on hyvä oppia tunnistamaan sisällön tekijän tarkoitusperät, joita voivat olla esimerkiksi viihdyttäminen, luotettavan tiedon tarjoaminen, tekijän mielipiteen kertominen, lukijan mielipiteisiin vaikuttaminen, palvelun tai tuotteen myyminen, lukijan houkutteleminen klikkaamaan auki jokin linkki tai mainos, kiusaaminen tai mustamaalaaminen. Monilukutaitoa myös tukee se, että oppilaat tuottavat, esittävät ja jakavat itse tietoa monimuotoisesti. Mediakasvattajalla on lisäksi tärkeä rooli ohjatessa oppilaita käyttämään digitaalista mediaa vastuullisesti, turvallisesti ja eettisesti. (Rasi & Kangas 2018, 22–29.)

2.3 Mediataitoviikko

Mediataitoviikko on mediakasvatuksen teemaviikko, jonka tavoitteena on kehittää lasten, nuorten ja aikuisten mediataitoja sekä vahvistaa aikuisten valmiuksia mediakasvatukseen. Sitä vietetään kansallisesti helmikuun toisella viikolla. Mediataitoviikkoa järjestää Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI), joka on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen valtion virasto. Mediataitoviikolla halutaan myös tuoda näkyväksi sitä mediakasvatustyötä, jota eri organisaatioissa tehdään ympäri vuoden. (Mikä mediataitoviikko? 2021.)

2.4 Kirjaston rooli mediakasvattajana

Kirjastoilla on pitkät perinteet mediakasvatuksessa mm. tiedonhaun opetuksen, lukemaan innostamisen, kirjavinkkauksen, satutuntien ja kirjaston käytön opetuksen osilta. Monissa kirjastoissa se on ollut perustyötä jo pitkään. Kaikissa kirjastoissa sen toteuttaminen ei kuitenkaan ole mahdollista kirjastojen vähäisten resurssien takia. Vielä vuosikymmen sitten mediakasvatuksen tielle saattoivat tulla myös tietämättömyys ja asenteet, sillä kaikkien mielestä mediakasvatuksen ei katsottu olevan kirjaston tehtävä. (Sallmén 2009, 11–12.)

Mediakasvatuksen toteutumista yleisissä kirjastoissa arvioitiin Kirjastot ja media 2012 -selvityksessä. Selvitys toteutettiin Internet-kyselynä kirjastoammattilaisille. Tutkimukseen osallistuneista kirjastoista vain yhdellä oli laadittu erillinen mediakasvatussuunnitelma. 16 %:ssa kirjastoista mediakasvatus sisältyi toimintasuunnitelmaan sekä puolessa kirjastoissa siitä oli keskusteltu, mutta sitä ei ollut kirjattu ylös toimintasuunnitelmaan. Tutkimuksessa kävi ilmi, että mitä suuremman kaupungin kirjastosta on kyse ja mitä enemmän fyysisiä käyntejä kirjastoon on tehty, sitä todennäköisemmin mediakasvatus sisältyy kirjaston toimintasuunnitelmaan sekä sitä todennäköisemmin mediakasvatus on määritelty jonkun henkilöstöön kuuluvan työtehtävänkuvaukseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.)

Kirjastolain yksi tavoitteista on edistää monipuolista lukutaitoa, jota kirjastot toteuttavat mm. tarjoamalla pääsyn aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin sekä tarjoamalla tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutai-

toon (Laki yleisistä kirjastoista 2016/1492). Hyvä peruslukutaito on avainasemassa medialukutaidon hallitsemisessa. Sitä tuetaan opettamalla ihmisiä toimimaan mediaympäristössä ja hyötymään tarjolla olevista medioista. Esimerkiksi on osattava käyttää erilaisia laitteita ja ohjelmia sekä vaikkapa kirjaston luokitusjärjestelmää, jotta pääsee tarvitsemansa tiedon äärelle. (Heinonen 2011, 7–8.) Mediakasvatus onkin kirjaston yksi perustehtävistä. Sallmén (2009, 25) toteaa, että hyvät mediataidot tarjoavat mahdollisuuden osallistumiseen ja osallisuuteen.

Kirjastot ja media 2012 -selvityksen perusteella kirjastoa pidetään kuudenneksi tärkeimpänä mediakasvatusta antavana paikkana heti erimuotoisten oppilaitosten sekä kodin ja perheen jälkeen. Kaikista tärkeimpänä tavoitteena kirjaston mediakasvatuksessa pidetään lukemaan innostamista ja lukuharrastuksen tukemista sekä monipuolisen aineistokokoelman tarjoamista. Erittäin tai melko tärkeinä tavoitteina pidetään myös median monipuolista käyttämistä tiedonhankinnassa, mediasisältöjen ymmärtämistä, mediakriittisyyden opettamista, mediakulttuurin ilmiöiden ymmärtämistä, median käyttämistä elämän rikastuttajana ja median haitallisilta vaikutuksilta suojautumista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.) Kirjasto on tärkeä koulujen ja oppilaitosten rinnalla toimiva non-formaali oppimisympäristö. Non-formaalilla eli epävirallisella oppimisella tarkoitetaan oppimista, joka ei seuraa virallista opetussuunnitelmaa ja tapahtuu virallisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella. Non-formaali oppiminen usein tapahtuu oppijan omasta kiinnostuksesta ja motivaatiosta. Esimerkiksi erilaiset harrastukset toimivat usein non-formaalin oppimisen alueella. (Council of Europe 2021.)

Jokaisella mediakasvatusta tarjoavalla toimijalla on oma roolinsa ja tulokulmansa medialukutaidon edistämiseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013). Kirjastoissa painopiste useimmiten on tiedonhaku- ja tiedonhallintataidoissa (informaatiolukutaito, tiedon luotettavuuden arvioiminen), erilaisissa lukutaidoissa (esim. medialukutaito, pelilukutaito) ja tekijänoikeuksien tuntemisessa. Informaatiolukutaitoinen henkilö kykenee tunnistamaan, rajaamaan ja ilmaisemaan tiedontarpeensa, etsimään tietoa tehokkaasti ja onnistuneesti, arvioimaan tietoa kriittisesti sekä vertailemaan sen lähteitä, käyttämään löytäänsä tietoa tehokkaasti haluamiinsa tarkoituksiin ja ymmärtämään sen käyttöön liittyvät taloudelliset, juridiset ja eettiset näkökohdat sekä toimimaan niiden mukaisesti. Myös tietotekniset taidot ja tietoturvaan liittyvät kysymykset esimerkiksi digiopastusten kautta kuuluvat kirjastojen tarjoamaan mediakasvatukseen. (Sallmén 2009, 15–23.)

2.5 Kirjaston ja koulujen yhteistyö

Kirjastojen ja koulujen välistä yhteistyötä on tehty pitkään. Kun kirjasto tulee tutuksi koulun kautta, on sinne luontevaa palata myös peruskoulun jälkeenkin. (Heinonen 2011, 5.) Jotta kirjaston ja koulun yhteistyö olisi hyvää ja toimivaa, tarvitaan henkilökohtaisia kontakteja sekä perehtyneisyyttä. Tämä tarkoittaa sitä, että kirjastojen tulee tuntea koulujen opetussuunnitelmat ja opettajien tulee olla perillä kirjastojen luokille tarjoamista palveluista. (Sallmén 2009, 13.) Toimiva yhteistyö ei myöskään synny ilman panostusta. Opetussuunnitelmaa suunniteltaessa ja tehdessä olisi hyvä kutsua kirjasto mukaan. Myös koulun ja kirjaston yhteistyöstä laadittava toimintasuunnitelma sujuvoittaa yhteistyön toteutumista. (Heinonen 2011, 10–11.)

Turun kaupungin opetussuunnitelmaan (Opetushallitus 2016) on sisällytetty Elämyspolku, jossa hyödynnetään erilaisia työtapoja ja oppimisympäristöjä. Elämyspolun tarkoituksena on viedä oppiminen ja työskentely ulos luokkahuoneesta tekemällä yhteistyötä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Kaikki turkulaiset peruskoululaiset käyvät vähintään kerran lukuvuodessa kirjastossa. Käyntien lisäksi kirjasto tarjoaa kirjavinkkausta (2., 5. ja 7. vuosiluokat) ja mediamatkaa (4. vuosiluokat) sekä valinnaisia palveluja yläkoulu- luokille kuten esimerkiksi sarjakuvavinkkausta sekä kirjastonkäytön- ja tiedonhaun opastusta. (Elämyspolku 2016.)

3 MEDIALUKUTAITO

Medialukutaidolla tarkoitetaan taitoa tulkita, arvioida ja tuottaa mediasisältöjä sekä toimia mediaympäristössä (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2021). Tähän sisältyvät muun muassa tiedonhakutaidot, informaatiolukutaito, erilaisten mediavälineiden (esim. älypuhelin, tietokone) ja -sisältöjen (esim. sosiaalisen median kanavat) käyttötaidot, viestintä- ja vuorovaikutustaidot sekä osallistumisen ja vaikuttamisen taidot. (Mediakasvatusseura 2019.) Medialukutaito voi myös olla taitoa kuluttaa mediaa kriittisesti ja vastuullisesti (Jones-Jang, Mortensen & Liu 2021).

3.1 Nuoret ja media

Nuorille media on hyvin monimuotoisesti osa heidän arkeaan. Se ei ole vain väline, vaan osa elämäntyyliä. Sosiaalisen median mahdollistama vuorovaikutteisuus on muuttanut heidän asemaansa suhteessa mediaan. Kuluttajan, käyttäjän, kokijan sekä tuottajan roolit ovat limittyneet ja erilaisten medioiden käyttö on päällekkäistä. 14–18-vuotiaille median- ja netinkäytön motiiveja ovat viihtyminen, pelaaminen ja kaverisuhteiden ylläpito. Oman mediasisällön tuottaminen ja jakaminen rajautuu pääasiassa omasta elämästä ja arjesta kertoviin pikakuviin eli snapshoteihin. Sosiaalinen media on keino rakentaa ja tuoda esiin omaa identiteettiään. Kuvia jaetaan huolettomasti eikä tietosuojaan tai yksityisyyteen välttämättä kiinnitetä paljoa huomiota. (Rahja 2013.)

Nyky-yhteiskuntaa voidaan kutsua medioituneeksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että media muokkaa vahvasti elämäntapaamme ja kollektiivista identiteettiämme. Sen rooli ei enää ole vain välittää ja viestiä, vaan media on isossa osassa elämäntapamme rakentumista. Tämä näkyy erityisesti nuoressa sukupolvessa. Nuoruudessa opittu mediankäyttö määrittää loppuelämän mediasuhdetta. (Wilska 2018, 35–36, 38.)

3.1.1 Nuoret ja uutiset

län karttuessa uutisten kulutuskin kasvaa. Noin puolet 13–18-vuotiaista nuorista seuraa uutisia päivittäin. Mitä enemmän ikää, sitä säännöllisempää uutisten seuraaminenkin on. Tärkein uutislähde tälle ikäryhmälle ovat iltapäivälehtien verkkosivut, joita seuraavat

puolet nuorista. (Uutiset ovat tärkeä osa nuorten media-arkea – isot uutisaiheet kiinnostavat 2021.) Iltapäivälehdet tuottavat paljon viihdesisältöä, jota nuoret suosivat. Lisäksi iltapäivälehtien tuottama asiasisältö tuntuu omien havaintojeni perusteella olevan nuorille helposti lähestyttävässä ja saatavilla olevassa muodossa. Kuitenkin Aikakausimedien (2019) suorittamassa tutkimuksessa 22 % vastanneista 7–15-vuotiaista lapsista ja nuorista lukee sanomalehteä heti ensimmäiseksi aamulla.

15–24-vuotiaiden nuorten uutismediankulutus on yksilöllistä. Alma Median (2019) teettämän tutkimuksen mukaan nuoret jakautuvat ”asiasisältöjä suosiviin”, ”viihdeuutisia suosiviin” ja ”mitä sisältöä milloinkin” kuluttaviin. Nuoria kiinnostavat sisällöt, jotka liittyvät heidän omaan elämäänsä, harrastuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin. Nuoret myös haluavat tietää, mitkä aiheet puhuttavat ja ovat pinnalla sekä ovat sillä hetkellä yhteiskunnallisesti, paikallisesti tai omassa yhteisössä merkittäviä. Myös kiinnostus omaan arkeen ja elämään vaikuttaviin asioihin nousee esille. Ahkerimmin uutisia seuraavat nuoret valitsevat tietoisesti heidän omaa arvomaailmaansa myötäileviä uutisia, mutta myös sellaisia, jotka ovat ristiriidassa heidän näkemystensä ja arvojensa kanssa. Uutisilla halutaankin sekä vahvistaa että kyseenalaistaa omia näkemyksiä ja käsityksiä.

3.1.2 Nuoret ja medialukutaito

Uutismedian liiton teettämästä Nuoret, uutiset ja luottamus -tutkimuksesta selviää, että 59 % vastanneista nuorista sanoo, että heidän on vähintään melko helppoa arvioida uutisten todenmukaisuutta. Nuoret kokevat, että journalistisen sisällön erottaminen muusta sisällöstä on melko helppoa. Iän karttuessa myös luottamus omiin taitoihin tunnistaa ja arvioida uutisen luotettavuutta kasvaa. (Uutiset ovat tärkeä osa nuorten media-arkea – isot uutisaiheet kiinnostavat 2021).

Alma Median (2019) teettämän tutkimuksen mukaan nuorten suhtautuminen esimerkiksi klikkiotsikoihin eroaa sen mukaan, millaista sisältöä nuori suosii. Asiasisältöjä suosivat nuoret suhtautuvat kriittisemmin klikkiotsikoihin kuin viihdeuutisia suosivat. Tutkimukseen vastanneista nuorista 44 % kertoo usein pohtivansa seuraamiensa uutisten todenmukaisuutta. 45 % vastaajista kokee perinteisten valtamedioiden uutissisältöjen olevan luotettavia, kun 21 %:n mielestä luotettavuudessa olisi parannettavaa. Puolet vastaajista uskoo kykenevänsä tunnistamaan ja suodattamaan valeuutiset ja muutoin epäluotettavan sisällön.

Kaikki tutkimukseen vastanneet vaativat kuluttamaltaan sisällöltä uskottavuutta, luotettavuutta ja puolueettomuutta. He arvostavatkin virheetöntä, faktaan perustuvaa journalismia. Luotettavimmiksi mediabrändeiksi koetaan asiauutisiin yhdistyvät mediat kuten Yle, Helsingin Sanomat ja Aamulehti. Täysin viihteellisten uutismedioiden sisältöön ei luoteta. (Alma Media 2019.)

3.1.3 Sosiaalinen media ja uutiset

Vaikka sosiaalisen median palvelut eivät ole varsinaisia uutismedioita, ovat uutiset vaikiinnuttaneet paikkansa myös siellä. Sosiaalinen media onkin oiva alusta uutisaiheiden kommentointiin ja jakamiseen. Uutismedioille sosiaalisen median kanavat tarjoavat julkaisualustan lisäksi myös mahdollisuuden seurata tapahtumia ja ajankohtaisia aiheita. (Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus 2020.) Vaikka sosiaalisen median pääasiallinen tarkoitus on viihtyminen, käytetään sitä myös vakavasti otettavana uutislähteenä (Haapsaari 2020).

Suuri osa nuorista käyttää sosiaalisen median kanavia uutisten seuraamiseen. Alma Median (2019) teettämän tutkimuksen mukaan 61 % nuorista oli seurannut edellisen päivän uutisia Instagramin, 56 % YouTubeen, 54 % Facebookin, 48 % WhatsAppin ja 47 % Snapchatin kautta. 20 % vastaajista kertoo myös seuranneensa uutisia Jodelin ja 16 % Twitterin kautta. (Alma Media 2019.) Reuters-instituutin vuonna 2016 teettämässä kansainvälisessä 26 maata kattavassa tutkimuksessa alle 25-vuotiaista nuorista 28 % kertoo sosiaalisen median olevan heidän päälähtöinen uutislähteensä, kun taas 24 %:lle se on televisio (Wakefield 2016). Sosiaalisen median kanavissa uutisten seuraamisessa korostuu sisällön kriittisen arvioinnin haastavuus, sillä sisällön todenmukaisuudesta ei vastaa päätoimittaja vaan käyttäjät itse. Sosiaalisessa mediassa törmääkin helposti harhaanjohtaviin sisältöihin. Perinteiset sisältöjen esitystavat ovat sekoittuneet ja sulautuneet toisiinsa, jolloin käyttäjillä voi olla vaikeuksia erottaa niitä toisistaan. Tämä lisää hämmennystä ja pahimmassa tapauksessa käyttäjien epäluottamusta erilaisiin mediasisältöihin. (Alma Media 2019.)

Vaikka sosiaalinen media on kätevä uutislähde, on sen riskinä kuplautuminen. Reuters-instituutin teettämässä kansainvälisessä tutkimuksessa 36 % vastaajista sanoo, että haluaisi algoritmin valitsevan heille uutiset sen perusteella mitä he ovat aiemmin lukeneet ja 22 % sanoo, että lukisi mielellään uutissyötettä, joka on kuratoitu heidän ystäviensä

lukemistaan uutisista. Vastaajista 30 % on kuitenkin huolissaan kuplautumisesta ja halua nähdä uutissyötteellään päätoimittajien valitsemaa monimuotoista sisältöä. (Wakefield 2016.)

3.2 Uutiset ja medialukutaito

Uutisten kautta pysymme mukana maailman menossa. Niiden pohjalta me ihmiset rakennamme omat käsityksemme asioista. Meidän onkin tärkeää pystyä arvioimaan lukemamme. Olemme jatkuvasti vaikutusyritysten kohteena. Erilaisia tapoja vaikuttaa toisten ihmisten mielipiteisiin, asenteisiin, ajatuksiin ja näkemyksiin on monia. Esimerkkeinä voidaan pitää kampanja- ja agendajournalismia, jonka kautta uutismediat ja toimittajat pyrkivät kampanjoimaan tärkeänä pitämiensä asioiden puolesta tai erilaiset vaihtoehtomedit, jotka ovat perinteisen uutismedian vahvoja kriitikkoja (Pietilä 2018, 43–45, 113). Haasio, Ojaranta ja Mattila (2018, 9) toteavatkin, että kun maailmankuvamme ja tietämyksemme muodostuvat perättömistä väitteistä, niiden mukana kasvavat helposti myös ennakkoluulot, rasismi, viha ja väkivalta.

Ihmisillä on taipumus etsiä tietoa, joka vahvistaa heidän aiempia mielipiteitään ja käsityksiään asioista. Koska omien näkemystemme kanssa ristiriitainen tai vastainen informaatio lisää epätietoisuutta ja ahdistusta, onkin tiedonhankinnan yhtenä tavoitteena omien mielipiteidemme ja näkemystemme vahvistaminen. Oma maailmankuvaamme myötäilevät uutiset uskotaan helpommin riippumatta niiden todenperäisyydestä. (Haasio, Ojaranta ja Mattila 2018, 10–11.) Tätä kutsutaan vahvistusvinoumaksi (Kupiainen 2018, 92). Tämän vuoksi valeuutiset ovatkin saaneet jalansijan uutisoinnissa.

Valeuutinen voi olla vaikeaa tunnistaa, sillä sen ulkomuoto usein jäljittelee journalismia. Termiä valeuutinen käytetään joskus myös haukkumasanana silloin, kun uutisen sisältö ei miellytä ja vastaa omaa näkökantaa. Valemedian tunnistaa siitä, että se ei ole sitoutunut journalistin ohjeisiin. Valeuutisen tarkoituksena on harhauttaa lukijaa, levittää valheellista tietoa ja/tai vaikuttaa lukijoiden mielipiteisiin. Valeuutiset usein pohjautuvat tosiasioihin, mutta niissä esitetyt faktat on valittu tukemaan jutun näkökulmaa. Joskus myös oikeissa uutisissa voi esiintyä virheitä, mutta vastuullinen media on sitoutunut korjaamaan uutisissaan esiintyneet virheet ja ilmoittamaan korjauksista uutisessa. (Haasio, Ojaranta & Mattila 2018, 52; Kupiainen 2018, 90.)

Medialiitto teetti vuonna 2017 tutkimuksen, jossa selvitettiin suomalaisten mielipiteitä uutisoinnin luotettavuudesta Suomessa. Tutkimuksen mukaan 43 % vastaajista on sitä mieltä, että törmää viikoittain verkossa uutisiin, jotka eivät ole täysin totuudenmukaisia. Valheellisiin uutisiin verkossa taas kokee törmäävänsä viikoittain 29 % vastaajista. Tämä luku nousee sitä mukaa, mitä nuorempi vastaaja. Jopa 45 % alle 25-vuotiaista kertoo törmäävänsä viikoittain verkossa valeuutisiin. Vastaajista 75 % luottaa omaan kykyihinsä tunnistaa valeuutinen, ja 67 % uskoo, että valeuutisilla on vaikutusta suomalaisten käsitelmiin ajankohtaisista asioista ja niihin liittyvistä faktoista. (Herranen 2017.)

Pelko siitä, että valeuutiset johtavat meitä harhaan, on ollut olemassa niin pitkään kuin itse uutisetkin. Brotherton (2020, 28–29) korostaa, että sen sijaan, että syyttäisimme uutisia valheellisuudesta, meidän tulee kiinnittää huomiota omaan rooliimme uutisten kuluttajana. Juuri tässä korostuukin mediakasvatuksen tärkeys. Emme voi luottaa siihen, ettei meihin yritettäisi vaikuttaa eri tahojen toimesta, vaan meidän tulee itse kyetä kyseenalaistamaan lukemamme uutisten todenmukaisuus ja luotettavuus.

Houkuttelevat ja mielenkiintoiset lööpit ja kansiuutiset ovat aina olleet osa iltapäivälehtien kilpailua lukijoista. Verkkojulkaisemisen myötä ne ovat muovautuneet klikkiotsikoiksi, joiden avulla lukija saadaan avaamaan mielenkiintoisen otsikon takana oleva uutinen. (Pietilä 2018, 42.) Lukijoiden olisikin hyvä pystyä tunnistamaan klikkiotsikot ja niiden tarkoitusperät. Vaikka useimmiten klikkiotsikot ovat harmittomia, joskus niitä käytetään houkuttelemaan pahaa-aavistamaton internetin selailija epäilyttävälle sivustolle.

Jones-Jang, Mortensen ja Liu (2021) tutkivat sitä, kuinka ja mitkä lukutaidot auttavat valeuutisten tunnistamisessa. Tutkimuksessa kartoitettiin medialukutaidon, informaatiolukutaidon, uutistenlukutaidon ja digitaalisen lukutaidon merkitystä valeuutisten tunnistamiseen kyselyn avulla. Medialukutaidolla viitataan tässä yhteydessä median kriittiseen ja vastuulliseen kuluttamiseen. Tutkimukseen osallistujilta medialukutaitoa arvioitaessa kysyttiin seuraavatko he uutisia useammasta lähteestä, ottavatko he yhteyttä uutismedioiden antaakseen palautetta lukemistaan uutisista, keskusteletko he lukemistaan uutisista läheistensä kanssa ja varoittavatko he läheisiään median negatiivisista puolista. Informaatiolukutaidolla taas tarkoitetaan tiedon löytämistä, ymmärtämistä, arvioimista ja käyttämistä. Tutkimuksessa uutistenlukutaito määritellään siten, että sen tavoitteita on ymmärtää uutisten rooli yhteiskunnassa, motivaatio ja kyky uutisten pariin hakeutumiseen, kyky kriittisesti arvioida ja analysoida uutisia sekä kyky tuottaa uutisia. Digitaalinen lukutaito määritellään siten, että hyvän digitaalisen lukutaidon omaava henkilö ymmärtää internetiin liittyvää termistöä ja löytää tarkoituksenmukaisen tiedon verkosta. Tällainen

henkilö etsii tehokkaasti tietoa verkosta esimerkiksi etsiessään töitä tai vertaillen vaaliehdokkaita. Tutkimuksessa todettiin, että vaikka teoriassa sekä median (media- ja uutistenlukutaidot) että informaation ymmärtämisen taidot ovat tärkeitä, informaationlukutaidolla on suurin merkitys valeutisten tunnistamisessa, sillä se keskittyy henkilöiden kykyyn navigoida ja löytää luotettavaa informaatiota verkosta.

Mediataidot eivät ole rakettitiedettä. Riittää, että osaa esittää kysymyksiä. Keiden ääni mediassa kuuluu, entä keiden ei? Miksi on valittu juuri tämä sana, kuva tai kuvakulma? Miten tämä mediasisältö pyrkii vaikuttamaan? (Takala ym. 2019, 7.) Mielestäni tärkeintä mediataidoista puhuttaessa onkin herätellä ihmisiä mediakriittisyyden merkityksellisyydestä.

Nuoret oppivat mediataitoja tekemällä itse mediasisältöjä (Takala ym. 2019, 8). Tämä ajatus mielessä halusin, että laatimalla itse klikkiotsikot, oppilaat pääsevät syvällisemmin pohtimaan klikkiotsikoiden tarkoitusta ja tehokeinoja. Mitä otsikolla yritetään saavuttaa? Mitä sillä halutaan kertoa? Kuinka otsikosta saa mahdollisimman mielenkiintoisen? Millaisia elementtejä klikkiotsikoista löytyy? Kun pääsee tekemisen kautta paneutumaan näihin asioihin, voi syvällisemmin ymmärtää näitä tehokeinoja, joilla lukijan mielenkiinto halutaan saavuttaa.

4 MEDIATAITOTYÖPAJOJEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, millaisista asioista koostuu nuorille suunnattu onnistunut etänä toteutettava mediataitotyöpaja. Tarkemmin tavoitteenani on laatia saadun kokemuksen perusteella vinkkilista muille mediakasvattajille.

Opinnäytetyöni toimeksiantajana toimii Turun kaupunginkirjasto. Turun kaupunginkirjasto on osa Vaski-kirjastokimppaa, joka on Varsinais-Suomen alueen 18 kunnan ja 61 toimipisteen kirjastoyhteistyö. Turussa on pääkirjaston lisäksi 11 lähikirjastoa ja 2 kirjastoautoa. Toteutin mediataitotyöpajat mediataitoviikon yhteydessä työsuhteessa Turun kaupungin pääkirjaston nuortenosastolla Stoorissa, jonka kohderyhmää ovat 13–19-vuotiaat nuoret. Suunnittelin ja toteutin viisi mediataitotyöpajaa 7. lk. kouluryhmille kahdesta eri koulusta. Koronatilanteesta johtuen pajat pidettiin etänä Microsoft Teams -sovelluksen välityksellä.

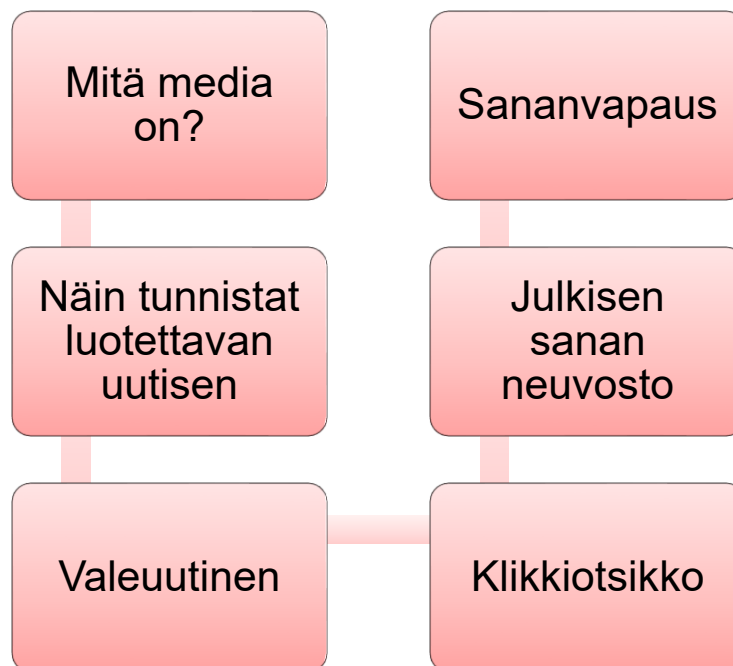
4.1 Työpajojen suunnittelu ja sisältö

Mediataitotyöpajojen suunnittelu alkoi siitä, kun pajoille valittiin kohderyhmä. Kohderyhmä valikoitui sillä perusteella, että 13-vuotiaana nuorten mediankäyttö muuttuu usein huomattavasti yläasteelle siirryttäessä. Sosiaalinen media ja uutiset muodostuvat osaksi päivittäistä median kulutusta, sillä usein juuri 13 ikävuoden tienoilla nousee kiinnostus yhteiskunnassa tapahtuvia asioita ja uutisia kohtaan. Tämän perusteella määräytyi myös mediataitotyöpajojen aihe. Kun aiheeksi valikoitui uutisointi, oli aika tarkentaa aihetta vielä lisää. Uutisointiin liittyy paljon mehukkaita aiheita, joita olisi ollut mielenkiintoista käsitellä, mutta pajoista olisi silloin tullut mahdottoman pitkiä ja sekavia. Parempi oli siis pitäytyä parissa tarkoin valikoidussa aihekokonaisuudessa eli tässä tapauksessa valeutisissa ja klikkiotsikoinnissa. Pituudeksi valitsin 45 minuuttia, jolloin koululuokkien oli helppoa osallistua pajiin yhden oppitunnin aikana.

Hyödynsin mediataitotyöpajojen suunnittelussa aiemmin esitettyä monilukutaidon neljää osa-aluetta ottamalla piirteitä jokaisesta osa-alueesta mediataitotyöpajiin: 1) monimuotoinen tietolähteiden käyttö, 2) tietolähteiden ja tiedon kriittinen arviointi, 3) tiedon

tuottaminen, esittäminen ja jakaminen monimuotoisesti sekä 4) kasvattaminen digitaalisen median käyttöön ja mediassa toimimiseen.

Mediataitotyöpajojen alussa halusin käsitellä mediaa yleisesti (mitä se oikein on), luotettavan uutisen tunnistamista, valeuutisia, klikkiotsikointia, julkisen sanan neuvostoa ja sananvapautta (Kuvio 2). Usein yläkouluun siirryttäessä nuorten mediankäyttöön tulevat mukaan viihdeuutiset, joissa monesti törmätään valheelliseen tai harhaanjohtavaan tietoon sekä klikkiotsikoihin. Situationaalisen lukutaitokäsityksen alueella toimin valitsemalla työpajoihin esimerkkejä klikkiotsikoista, jotka ovat nuorille helposti lähestyttäviä ja osa heidän arkipäiväistä mediankäyttöään. Sananvapaus on olennainen osa journalismia ja koin sen käsittelemisen merkittävänä myös siitä syystä, että sosiaalisen median eri sovelluksia aletaan käyttämään pääsääntöisesti seitsemännellä luokalla näiden 13 vuoden ikärajaan johtuen.

Kuvio 2. Mediataitotyöpajojen rakenne.

Työpajoja suunnitellessani pohdin, millaiset esimerkit toimivat työpajoissa parhaiten. Etsiessäni esimerkkejä klikkiotsikoista, mietin, mitkä aiheet kiinnostavat kohderyhmää eniten. Päädyinkin poimimaan esimerkkejä viihdeuutisista, sillä julkisjuorut kiinnostavat suurinta osaa. Yritin myös etsiä esimerkkiä valeuutisesta, ja löysinkin todella hyvän sellaisen, mutta päädyin jättämään sen pitkän pohdinnan ja nuorten osaston henkilökunnan konsultoinnin jälkeen pois. Tässä uuden MV-lehden esimerkkivaleuutisessa nimittäin

pohdittiin sitä, miksi vasemmiston kannattajista niin monella on ollut ongelmia mielenterveyden kanssa. Uutisessa esiteltiin tutkimusta, jonka mukaan enemmistöllä vasemmistolaisia on diagnosoitu joku mielenterveyden häiriö, kun taas hyvin vähällä oikeistolaisia on mielenterveyden ongelmia. Uutisessa tehtiin johtopäätös, että vasemmistolaisuudella ja mielenterveyden ongelmilla on keskenään selvä yhteys. Tämä olisi ollut todella hyvä esimerkki siitä, miten valeuutiset voivat pohjautua tosiasioihin, mutta faktoja vääristellään vastaamaan haluttua näkökulmaa. Uutisessa ei ollenkaan pohdittu sitä, mitkä eri tekijät voivat vaikuttaa tutkimustuloksiin. Aihe on hyvin tunteita herättävä ja 13-vuotiaiden mahdollisesti vielä vaikea ymmärtää, joten esimerkki päätettiin jättää pois. Tilalle ei harmillisesti löytynyt hyvää, mutta neutraalimpaa ja helpommin ymmärrettävää esimerkkiä. Valeuutisethan usein ovatkin tunteita herättäviä.

Halusin, että pelkän luennoimisen lisäksi oppilaat pääsevät itse tekemään ja hyödyntämään juuri oppimaansa työpajoissa. Aluksi suunnittelin, että oppilaat voisivat tehdä klikkiotsikot valmiista uutisista, mutta erään opinnäytetyötä koskevan palaverin yhteydessä Stoorin tiiminvetäjä Merja Lundén ehdotti, että klikkiotsikot voisi kirjoittaa kirjoista uutisten sijaan. Innostuin tästä ideasta yhdistää lukemaan innostaminen mediakasvatukseen, joten se pääsi mukaan työpajoihini. Ideana tässä oli, että klikkiotsikoita tehdessään oppilaat samalla pohtivat ja kokeilevat itse klikkiotsikoissa käytettyjä tehokeinoja, joilla lukijan mielenkiinto saadaan herätettyä.

Kun työpajojen sisältö oli mietitty, oli aika siirtyä pohtimaan työpajoissa käytettäviä aktivoimisen keinoja sekä sitä, mihin työpajassa tehdyt klikkiotsikot kerätään.

4.2 Aktivoimisen keinot työpajoissa

Opetustilanteessa aktivoimisen tavoitteena on oppimisen edistäminen ja oppijoiden passivoitumisen ehkäiseminen. Aktivoimista voi tapahtua useassa eri muodossa. Älyllisessä aktivoinnissa aktiivinen toiminta ja ajattelu edistävät opittavan asian omaksumista. Älyllistä aktivointia ovat esimerkiksi erilaiset keskustelut. Elämyksellinen aktivointi perustuu tilanteiden ja ilmiöiden kokemiseen ja niiden reflektointiin. Toiminnallinen aktivointi taas käsittää toiminnan ja harjoittelun esimerkiksi luetun pohjalta tehtävin dramatisoinnein. (Aktivointi ja mielenkiinnon herättäminen 2021.)

Ohjaajan ja oppijan välinen vuorovaikutus erilaisissa opetustilanteissa on tärkeää. Oppimisen kannalta erityisesti vuorovaikutuksen laadulla on merkitystä. Syvällinen oppiminen

edellyttää muiden näkemysten ja kokemusten kuuntelemista sekä niistä oppimista. Ohjaajan tehtävänä onkin käynnistää ja ylläpitää vuorovaikutusta. Verkossa toteutettaessa tämä on olennaisen tärkeää sekä vaatii ohjaajalta aktiivisempaa otetta ja enemmän työtä kuin perinteisessä lähiopetuksessa. Verkkototeutuksessa vuorovaikutusta voi herätellä esimerkiksi aktivoivilla kysymyksillä. (Kupias & Koski 2013, 133, 136, 138.)

4.2.1 Virtuaaliset valkotaulut

Erilaiset virtuaaliset valkotaulut toimivat monipuolisina työkaluina työpajoissa sekä lähietä etätoteutuksissa.

Padlet on selainpohjainen virtuaalinen seinä, joka toimii valkotaulun tapaan. Sen avulla osallistujat pystyvät samanaikaisesti jakamaan toisilleen tekstejä, kuvia ja videoita muistilappuilla. Padlet-seinän ulkomuotoa pystyy muokkaamaan valitsemalla seitsemästä erilaisesta pohjasta omiin tarpeisiin sopivimman. Yksityisyysasetuksista voi määritellä, ketkä Padlet-seinän näkevät ja missä määrin he voivat muokata sen sisältöjä. Ilmaisversiossa on mahdollista luoda viisi Padlet-seinää. Padlet-seinälle kirjoittaminen ei vaadi rekisteröitymistä, ainoastaan seinän luomiseen vaaditaan käyttäjätili. Padlet-seinälle on helpointa siirtyä suoran linkin kautta. (Silmälä 2021; Laakso 2020.)

Flinga on ilmainen suomalainen selainpohjainen pilvipalvelu, jota voi käyttää mm. ideointiin, ajatuskarttoihin ja kommenttien keräämiseen. Se tarjoaa kaksi erilaista työkalua yhteisölliseen ideointiin. Flinga Wall on seinä, jolle osallistujat pystyvät lisäämään muistilappuja. Sen avulla voidaan kerätä osallistujien kommentteja, ajatuksia ja ideoita helposti ja tasapuolisesti. Osallistujat pystyvät äänestämään toistensa lisäämiä ajatuksia ja ideoita tykkäämällä muistilappusta. Flinga Whiteboardin avulla voi luoda erilaisia käsitekartoja esimerkiksi muistilappujen lisäämisen lisäksi piirtämällä, ja se soveltuukin parhaiten pienryhmätyöskentelyyn. Flinga Whiteboardille lisättyjä elementtejä voi esimerkiksi siirrellä, lukita paikoilleen tai linkittää toisiinsa. Rekisteröitynyt käyttäjä voi luoda itselleen viisi muistitaulua ja määritellä, missä määrin vierailijat saavat muokata taulua. Muut käyttäjät voivat liittyä mukaan muistitauluun joko avainkoodin, suoran linkin tai QR-koodin kautta. Muistitauluun osallistuminen ei vaadi rekisteröitymistä. (Flinga 2021.)

Google Jamboard on erityisen kätevä valkotaulutyökalu tabletilla käytettäessä. Siinä osallistujat pystyvät muistilappujen, kuvien ja tekstien lisäksi piirtämällä lisäämään infor-

maatiota ja elementtejä. Google Jamboard toimii sekä omassa sovelluksessaan että selainversiona. Jam-dokumentin luominen vaatii Google-tilin. Dokumentin voi jakaa muille käyttäjille joko sähköpostin välityksellä tai suoralla linkillä. Asetuksista pystyy määrittelemään Jam-dokumentin yksityisyys- ja muokkausasetukset. Jam-dokumenttiin mukaan liittyminen ei vaadi Google-tiliä. Google Jamboard on alun perin fyysinen, neuvottelu- ja luokkahuonekäyttöön tarkoitettu siirreltävä kosketusnäyttö, josta se on kehittynyt yksittäisille kuluttajille käytettäväksi valkotaulutyökaluksi. (Google Jamboard 2021.)

Alustojen vertailu

Google Jamboard on selkeästi joustavin ja monikäyttöisin kaikista alustoista, mutta samalla myös monimutkaisin käyttää varsinkin sen käyttöön tottumattomalle käyttäjälle. Jamboardissa sisältöä ei voi lukita paikoilleen, toisin kuin Flingassa, mikä tuo omat haasteensa sen käyttämiseen, sillä erilaisia elementtejä voi Jamboardissa luoda toistensa päälle. Jamboard tarjoaa useamman kehyksen/dian/sivun, jolloin ensimmäiseltä sivulta tilan loppuessa voi suoraan luoda uuden saman tiedoston sisällä. Jamboard on täysin ilmainen sovellus/alusta toisin kuin Padlet ja Flinga.

Flinga on Google Jamboardin ja Padletin välimuoto. Flinga Wall on mielestäni Padletia kömpelömpi alusta ominaisuuksiltaan muistilapputyökaluna. Flinga Whiteboard toimii samalla tavalla kuin Google Jamboard. Heikkoutena sillä kuitenkin on se, että Whiteboard tarjoaa vain yhden paperin/sivun, jolle pystyy luomaan sisältöä, kun taas Google Jamboardissa on mahdollista lisätä uusia sivuja edellisten täyttyessä. Ison plussan Flinga Whiteboard saa siitä, että elementtejä pystyy lukitsemaan paikoilleen.

Padlet on mielestäni kaikista helppokäyttöisin näistä kolmesta eri valkotaulualustasta. Se on myös itselleni tutuin sekä vetäjän että osallistujan näkökulmasta, ja omien havaintojeni mukaan se onkin kaikista yleisimmin käytetty. Se ei välttämättä toimi yhtä hyvin pienryhmätyöskentelyssä kuin Google Jamboard tai Flinga, mutta suurilta porukoilta tietoa kerättyäessä se toimii kaikista parhaiten. Padlet tarjoaa mahdollisuuden moniin erilaisiin strukturoituihin asetelmiin. Siinä on myös mahdollista yhdistää ja linkittää muistilappuja toisiinsa.

4.2.2 Kyselyt ja tietovisat

Mentimeter on interaktiivinen ja hauska työkalu reaaliaikaiseen mielipiteiden, ajatusten ja kysymysten keräämiseen. Se toimii helposti selaimella eikä vaadi osallistujilta sisäänkirjautumista vaan ainoastaan numerosarjan, joka pitää syöttää aloitussivulle. Mentimeterillä on kyselyiden ja tietovisojen lisäksi mahdollista myös luoda kokonaisia interaktiivisia diaesityksiä. Ilmaisversiossa on mahdollista lisätä ainoastaan kolme kysymystä per esitys. Mentimeterin mahdollisesti hauskin ominaisuus on sanapilvi, joka muodostuu avointen kysymysten vastauksista korostaen eniten esille nousseita vastauksia. (Mentimeter 2021.)

Kahoot! on ilmainen selainpohjainen oppimisympäristö, jolla voi luoda rajattomasti erilaisia tietovisoja. Sitä voi käyttää sekä selaimella että sovelluksella. Kahootiin eli tietovisaan osallistuminen ei vaadi osallistujalta sisäänkirjautumista vaan ainoastaan pelikoodin, joka syötetään aloitussivulle. Tietovisan järjestäjä tarvitsee ison näytön, jolta visan kysymykset ja vastausvaihtoehdot näytetään. Vastaajien laitteissa on näkyvissä ainoastaan painikkeet jokaiselle vastausvaihtoehdolle. (What is Kahoot!? 2021.)

4.3 Pajojen toteutus

Mediataitotyöpajoissa käytetty diaesitys löytyy opinnäytetyön liitteistä (Liite 1). Mediataitotyöpajojen sisältö on selitetty tarkemmin auki alla.

Aivan pajojen aluksi halusin aktivoida oppilaita ja samalla johdatella heitä aiheeseen kysymällä mitä media heidän mielestään on. Alun perin oli tarkoitus, että oppilaat kirjoittavat Padlet-seinälle sen, mitä heille tulee ensimmäiseksi mieleen sanasta media. Ensimmäisen työpajan aikana kuitenkin huomasin sen, että osa oppilaista kirjoitti vastauksensa Padlet-seinälle ja osa Teams-kokouksen keskusteluun. Päätinkin luopua tässä kohdassa Padletista ja seuraavissa pajoissa ohjeistin oppilaita kirjoittamaan vastauksensa suoraan kokouksen keskusteluun, mikä toimi paljon paremmin. Nostin oppilaiden vastauksia esille sitä mukaa, kun niitä ilmestyi keskusteluun. Tässä vaiheessa olisi ollut hyvä tilaisuus keskustella tarkemmin oppilaiden kanssa mediasta, jos aikaa olisi ollut käytettävissä enemmän.

Johdatuksen jälkeen siirryimme käsittelemään sitä, kuinka voi tunnistaa luotettavan uutisen. Yle Oppiminen on julkaissut tästä hyvän artikkelin (Tunnista luotettava uutinen –

kysy nämä 7 kysymystä), jota käytin apuna. Kysymyksen ”Missä uutinen on julkaistu?” yhteydessä nostin esille Ylen ja iltapäivälehtien eron. Iltapäivälehdet ovat kaupallinen media, jolloin niiden motiivit ovat myös erilaiset kuin Ylen, jonka toiminta on rahoitettu yleisradioverolla. Kysymyksen ”Mihin uutinen perustuu?” yhteydessä nostin esille maaliskuussa 2020 maailmanlaajuisesti levinneen uutisen, jossa kerrottiin, että koronapandemian positiivisena vaikutuksena Venetsian kanaalien vedet ovat kirkastuneet, ja että delfiinejä on nähty uimassa Venetsian kanaaleissa. Tosiasiassa kuvat delfiineistä eivät olleetkaan Venetsiasta vaan 750 km päästä Sardiniaasta. Tämä uutinen oli saanut alkunsa yhdestä Twitter-julkaisusta eikä sen todenmukaisuutta ollut tarkistettu huolella.

Tämän jälkeen siirryimme käsittelemään valeuutisia ja klikkiotsikoita: mitä ne oikeastaan ovat, miksi niitä tehdään ja mitä niillä tavoitellaan. Tämän yhteydessä nostin esille havainnollistavan esimerkin (Kuva 1) siitä, millainen vaikutus otsikolla on uutisesta herääviin mielikuviiin. Tässäkin vaiheessa olisi voinut kysyä, millaisia ajatuksia otsikoista nuorille herää, mutta aikataulusyistä en tätä tehnyt. Olin myös kerännyt seuraavalle dialle kolme harhaanjohtavaa klikkiotsikkoa, jotka kävin läpi kertomalla, millaisia ajatuksia niistä voi lukijalle herätä ja mitä uutiset lopulta pitivät sisällään. Näistäkin olisi varmasti ollut mielenkiintoista keskustella nuorten kanssa, mutta tässä tilanteessa en sitä tehnyt.

Kuva 1. Sama uutinen. Kaksi eri otsikkoa.

Viimeisenä käsitelimme vielä nopeasti julkisen sanan neuvostoa ja sananvapautta. Uutisointia käsiteltäessä koin tärkeäksi myös tuoda esille sen, että vastuulliset journalistit

ovat sitoutuneet noudattamaan julkisen sanan neuvoston laatimia journalistin ohjeita. Journalistin ohjeista nostin esille erityisesti sen, että journalisteilla on velvollisuus pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen sekä lukijan tulee pystyä erottamaan tosiasiat mielipiteistä ja sepitteellisestä sisällöstä (Julkisen sanan neuvosto 2011).

Työpajan lopuksi nuoret pääsivät laatimaan klikkiotsikot lukemistaan kirjoista. Toinen pajoihin luokkansa kanssa osallistunut opettaja luetutti luokalla saman kirjan nimenomaan pajoja varten, toisen opettajan mukana pajoihin osallistuneet luokat kirjoittivat klikkiotsikot viime aikoina itse lukemistaan kirjoista. Erityisesti niiden luokkien kanssa, jotka lukivat yhteisen kirjan, oli mielenkiintoista huomata, kuinka eri asioihin oppilaat kiinnittivät kirjoissa huomiota.

Klikkiotsikot tehtiin Padlet nimiselle alustalle, digitaaliselle virtuaaliselle, jonne useampi henkilö voi samanaikaisesti kirjoittaa ja lisätä erilaista mediasisältöä muistilapuilla. Alustan rakennetta on mahdollista muokata jonkin verran tarpeiden mukaan. Padlet on oivallinen työkalu esimerkiksi ryhmätöihin, ennakkotehtäviin tai aivoriihen muistiinpanojen jakamiseen. (Stockley 2019.)

Pajoihin osallistuivat kaksi eri opettajaa luokkiensa kanssa. Ensimmäinen opettaja toi pajoihin neljä rinnakkaisluokkaa, toinen opettaja toi pajoihin yhden luokan. Jälkimmäisen opettajan kanssa venyimme pajan pituutta suunnitellusta 45 minuutista 1 h 30 min pituiseksi, sillä luokalla oli meneillään kaksoistunti. Tässä pidemmässä pajassa kävimme vielä lopuksi läpi oppilaiden kanssa heidän tekemiään klikkiotsikoita ja keskustelimme siitä, mitkä kohdat kirjoissa innoittivat otsikkoon.

4.4 Työpajojen arviointi

Omasta mielestäni mediataitotyöpajat onnistuivat kohtalaisen hyvin. Etänä toteutetuissa pajoissa ei saanut täysin samalla tavalla kontaktia osallistujiin kuin kasvotusten vetäessä, mutta lähtökohdat huomioon ottaen pajat onnistuivat hyvin. Opettajat pitivät webkameraa päällä pajojen aikana ja suuntasivat sen luokkaan päin, jolloin sain hieman paremman yhteyden luokkaan. Pajoihin osallistuivat kaksi eri opettajaa luokkiensa kanssa, jolloin sain kokemuksen näiden opettajien hyvin erilaisista lähestymistavoista. Ensimmäinen opettaja oli enemmänkin taka-alalla, jolloin minulle jäi pääasiallinen vastuu. Näissä pajoissa muutamat oppilaat esittivät itse aktiivisesti kysymyksiä chatin kautta pajojen aikana, mutta muuten vuorovaikutus jäi aktivoivien kysymysten varaan.

Toinen opettaja taas osallistui itsekkin hyvin aktiivisesti pajaan, kysyi tarkennuksia ja mielipiteitä sekä kertoi omia mielipiteitään ja huomioitaan. Kyseinen opettaja piti webkameran lisäksi mikrofonia päällä, jolloin keskusteluyhteys toimi sujuvasti ja kuulin koko ajan mitä luokassa tapahtuu. Hän toimi minun rinnallani vetäjänä, jolloin pajassa oli erittäin toimiva ja antoisa minun ja opettajan välinen vuorovaikutus.

Sain opettajilta positiivista palautetta työpajoista. He pitivät tavasta, jolla lukemaan innostaminen yhdistettiin mediakasvatukseen. Vaikka pajat toteutettiin etänä, saimme myös aikaan vuorovaikutuksellisuutta. Myös tekniikan hyödyntäminen oli tehokasta. Opettajien havaintojen mukaan oppilaat kokivat pajat virikkeellisenä vaihteluna normaalin oppituntiin ja heistä oli mukavaa kuulla mediaan liittyvistä asioista ns. ”nuoren suusta”. Luulen myös itsekkin, että oppilaat pystyivät suhtautumaan minuun enemmän vertaiseenaan nuoren ikäni ansiosta. Molemmat pajoissa mukana olleet opettajat toivat esille kiinnostuksen osallistua tulevaisuudessakin vastaavanlaisiin pajoihin oppilaiden kanssa.

Pajojen onnistumista voidaan myös arvioida sillä, kuinka hyvin nuoret omaksuivat käsitellyt asiat. Oppimisen kannalta on tärkeää, että opeteltavia asioita voi peilata omaan kokemusmaailmaan (Kupias & Koski 2013, 127). Kliikkiotsikoita tehdessään nuoret pääsivät pohtimaan kliikkiotsikoiden tehokeinoja käytännössä. Osa oppilaista osasi käyttää kliikkiotsikoista tuttuja tehokeinoja omia otsikoita tehdessään, osa taas teki otsikot huumorilla tai vähän sinne päin.

Viaton lapsi näkee vieläkin painajaisia kauhuleiristä – lue hänen traumatisoivat kokemukset (Louis Sachar, Paahde)

Nuori köyhä tyttö, syyllistynyt rikkaan pojan murhaan: tuomittu kuolemaan (Delia Owens, Suon villi laulu)

Ainutlaatuisesta talosta synkkään huusholliin: Mitä Brunon isä salailee? Onko muutto niin mustavalkoinen kuin isä väittää? (John Boyne, Poika raidallisessa pyjamassa)

Valkoinen puu on tuhoutunut, valoa ei enää ole, Valinor sekasorron partaalla (J. R. R. Tolkien, Silmarillion)

Traaginen murha tapahtunut Pariisi-Lontoo välisellä lennolla! Poliisi ei tee asialle mitään (Agatha Christie, Lentävä kuolema)

17-vuotiaan Kasperin ensimmäinen ulkomaanmatka – Jääkö se viimeiseksi? (Eija Lappalainen, Saga)

Pyrin pajoja suunnitellessa ottamaan huomioon monilukutaidon osa-alueet, joita ovat 1) monimuotoinen tietolähteiden käyttö, 2) tietolähteiden ja tiedon kriittinen arviointi, 3) tiedon tuottaminen, esittäminen ja jakaminen monimuotoisesti sekä 4) kasvattaminen digitaalisen median käyttöön ja mediassa toimimiseen. Keskityin pajoissa käsittelemään valeutisia ja klikkiotsikoita, mikä tarkoittaa sitä, että tietolähteiden käyttö ei ollut kovin monimuotoista. Tässä kuitenkin on otettava huomioon se, että pajoista olisi helposti tullut sekavia, jos olisimme käsitelleet laajempaa aihekokonaisuutta. Lähdeteoksessa monimuotoisten tietolähteiden käytössä korostetaan oppilaille merkityksellisiä lähteitä eli situationaalista lukutaitokäsitystä. Uutisten merkitys usein kasvaa nuoren elämässä mitä vanhemmaksi nuori tulee, jolloin pajoissa toimittiin situationaalisen lukutaitokäsityksen alueella. Tietolähteiden ja tiedon kriittistä arviointia toteutimme pajoissa käsittelemällä valeutisten ja klikkiotsikoiden tavoitteita ja vaikutuskeinoja. Tiedon tuottaminen, esittäminen ja jakaminen monimuotoisesti toteutui sillä, kun oppilaat laativat lukemistaan kirjoista klikkiotsikot. Kasvattaminen digitaalisen median käyttöön ja mediassa toimimiseen toteutettiin käsittelemällä sananvapautta ja lisäämällä nuorten tekemät klikkiotsikot Padlet -seinälle.

Heti pajan alussa aktivoiminen ”Mitä media on?” kysymyksen avulla oli todella hyvä ja onnistunut tapa saada oppilaiden keskittyminen ja orientoituminen aiheeseen. Ensimmäisessä pajassa yritin käyttää vastausten keräämiseen Padlet -seinää, mutta se ei selvästikään toiminut tässä yhteydessä. Osa oppilaista vastasi Padlet -seinälle ja osa Teams-kokouksen keskustelupalstalle. Pyysinkin seuraavissa pajoissa oppilaita vastamaan suoraan keskusteluun, mikä toimi moitteettomasti. Oppilaat vastasivat kysymyksen hyvin ahkerasti ja esiin nousikin todella hyviä ajatuksia.

Padletin käyttäminen pajoissa onnistui hyvin. Oppilaat pääsivät kokouksen keskustelualueelle lisäämäni linkin kautta kätevästi suoraan juuri heidän luokkaansa varten laaditulle Padlet -seinälle. Alustana se on helppokäyttöinen ja intuitiivinen, jolloin sen toiminnan harjoitteluunkaan ei mennyt resursseja. Mahdollisuus tehdä klikkiotsikot anonyymisti alensi kynnystä niiden laatimiseen sekä hyvässä että pahassa. Osa oppilaista teki otsikot läpällä tai vain vähän sinne päin. Osa myös tunsu kiusausta kirjoitella sopimattomia Padlet -seinälle. Näiltä olisi ehkä voitu välttyä pyytämällä jokaista kirjoittamaan nimensä oman klikkiotsikkonsa perään, mutta tälläkään ei olisi saanut pois mahdollisuutta kirjoittaa anonyymisti rivouksia. Nämä sopimattomuudet eivät kuitenkaan aiheuttaneet harmia, kun osasi suhtautua tähän osana nuoruutta.

Näin jälkikäteen pajoja arvioidessa mieleen tulee muutamia selkeitä parannusehdotuksia. Pajoihin olisi saanut enemmän vuorovaikutuksellisuutta ja osallisuutta kysymällä nuorilta, millaisia ajatuksia heille herää esimerkkeinä käytetyistä klikkiotsikoista. Uskon, että nuorille olisi noussut hyviä ajatuksia näistä. Nuorten kanssa yhdessä pohtiessa esimerkkeinä nostetuissa klikkiotsikoissa käytettyjä vaikutuskeinoja, olisi aihetta päästy käsittelemään entistä syvällisemmin. Tämä olisi myös edistänyt nuorten oppimista. Jos pajat olisi pidetty lähitoteutuksena, näistä esimerkkeinä käytetyistä klikkiotsikoista ja niistä heräävistä ajatuksista olisi voitu keskustella pienryhmissä. Jokaisen pajan lopussa olisi myös voinut käydä nuorten tekemät klikkiotsikot yhdessä läpi ja keskustella niistä. Tämän avulla nuoret olisivat vielä päässeet miettimään, millaisia vaikutuskeinoja he käyttivät omissa klikkiotsikoissaan ja miksi he päätyivät näihin ratkaisuihin.

5 YHTEENVETO

Tämän opinnäytteen tavoitteena oli selvittää, mitä asioita on hyvä ottaa huomioon nuorille suunnattua etänä toteutettavaa mediataitotyöpajaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Tarkoituksena oli järjestää uutisointia ja klikkiotsikointia käsittelevät mediataitotyöpajat ja saadun kokemuksen perusteella laatia vinkkilista muille mediakasvattajille. Opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona Turun kaupunginkirjaston Nuorten tiimille Stoorille.

Työ toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, jonka tulokseksi saatiin mediakasvattajille suunnattu vinkkilista. Vinkkilistassa jaetaan mediataitotyöpajoja suunniteltaessa ja toteutettaessa tehtyjä huomioita, joista voi olla tulevaisuudessa apua muille mediakasvattajille tai työpajoja järjestäville henkilöille.

Mediataitotyöpajoja suunniteltaessa ja toteutettaessa saatiin selville, että nuorille suunnatuissa mediataitotyöpajoissa hyvä valita osallistujille merkityksellinen aihe. Tämä lisää osallistujien motivaatiota ja kiinnostusta työpajassa. Tämän lisäksi arkiset ja helposti lähestyttävät esimerkit auttavat uuden asian sisäistämisessä. Osallistujien aktivoimisessa on tärkeää valita tarkoituksenmukaiset ja toimivat välineet ja keinot. Aktivoimisen työkaluja valittaessa on hyvä huomioida se, kuinka tuttuja nämä ovat osallistujille. Mitä tutumpi työkalu, sitä jouhevammin työskenteleminen etenee. Aktivoiminen on myös tärkeää, sillä se edistää opittavan asian omaksumista. Mitä tahansa työpajaa pitäessä on tärkeää olla joustava, mutta tämä korostuu etenkin etätyöpajoissa. Aina kaikki ei mene suunnitelmien mukaan, joten on tärkeää olla valmis muuttamaan suunnitelmia lennosta. Vinkkilista löytyy opinnäytetyön liitteistä (Liite 2).

Haastavaa mediataitotyöpajoja suunniteltaessa oli rajata pajoissa käsiteltävä aihealue. Aikaa pajoille otettiin vain 45 minuuttia, jolloin mielenkiintoisia aiheita jouduttiin rajamaan pois. Haasteena oli myös tehdä pajoihin tarpeeksi informatiivinen ja kiinnostava, mutta sopivan tiivis teoriaosuus, jotta nuorten huomio ei herpaannu pajojen aikana.

On hyvä ottaa huomioon, että näiden mediataitotyöpajojen suunnittelusta ja toteuttamisesta esiin nousseet vinkit eivät aina päde jokaisessa tilanteessa. Vinkkilistasta voi puuttua joitakin asioita, mitkä eivät tulleet näitä työpajoja suunnitellessa ja toteutettaessa vastaan, mutta ovat oleellisia jonkin toisen työpajan yhteydessä. Vinkkilista kuitenkin tarjoaa ajatuksia ja ehdotuksia pohdittavaksi.

Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää tulevaisuudessa vastaavanlaisten uutisointia käsittelevien mediataitotyöpajojen toteuttamisessa. Työpajoissa käytetty ja opinnäytetyön liitteistä löytyvä diaesitys tarjoaa hyvät raamit uutisointia käsittelevän mediataitotyöpajan suunnitteluun ja järjestämiseen muille mediakasvattajille. Vinkkilistasta on myös apua mitä tahansa lähi- tai etätoteutuksena pidettäviä työpajoja suunniteltaessa ja toteutettaessa. Stoorin ruotsinkielisistä kirjastopalveluista vastaava kirjastonhoitaja on ilmaissut kiinnostuksensa samantapaisten pajojen suunnitteluun ja toteuttamiseen ruotsiksi.

LÄHTEET

Aikakausmedia 2019. Lasten ja nuorten mediapäivä – tutkimus 7–15-vuotiaiden mediankäytöstä. Viitattu 22.8.2021. Saatavilla https://www.aikakausmedia.fi/media/2183/aikakausmedia_lasten_ja_nuorten_mediapaiva_tutkimus_2019.pdf.

Aktivointi ja mielenkiinnon herättäminen 2021. Viitattu 3.7.2021. Saatavilla <http://www.oamk.fi/amok/oppimat/LO/Opetusmenetelmat06a/html/aktivointi.html>.

Alma Media 2019. Nuoret ja mediakulutus 2019: Nuorten, 15-24-vuotiaiden, mediakulutuksen erityispiirteet, odotukset ja arvostukset uutisia ja uutismaista sisältöä kohtaan. Viitattu 25.4.2021. Saatavilla https://akerlundinsaatio.fi/wp-content/uploads/2019/11/NUORET-JA-MEDIAKULUTUS_TUTKIMUS_ARTIKKELI_edit.pdf.

Brotherton, R. 2020. Bad news – why we fall for fake news. Lontoo: Bloomsbury Publishing Plc.

Council of Europe 2021. Formal, non-formal and informal learning. Viitattu 4.9.2021. Saatavilla <https://www.coe.int/en/web/lang-migrants/formal-non-formal-and-informal-learning>.

Elämyspolku 2016. Viitattu 22.4.2021. Saatavilla <https://blog.edu.turku.fi/elamyspolku/>.

Flinga 2021. Viitattu 6.7.2021. Saatavilla <http://www.nordtouch.fi/flinga/etusivu/>.

Google Jamboard 2021. Viitattu 7.7.2021. Saatavilla <https://edu.google.com/intl/fi/products/jamboard/>.

Haapsaari, M. 2020. Ilmiöt syntyvät ja elävät siellä, missä yleisökin on. Julkaisussa Uutismedia verkossa 2020. Reuters-instituutin Digital News Report Suomen maaraportti. Viitattu 2.6.2021. Saatavilla https://www.mediaalantutkimussaatio.fi/wp-content/uploads/Reuters-Uutismedia-verkossa_raportti-Suomi_2020.pdf.

Haasio, A., Ojaranta, A. & Mattila, M. 2018. Valheen jäljillä. Vantaa: BTJ.

Heinonen, A. 2011. Kirjastokasvatusta ja mediakasvatusta – katsaus kirjaston ja koulun yhteistyöhön. Helsinki: Suomen kirjastoseura.

Herranen, T. 2017. Valeuutistutkimus 2017. Viitattu 23.10.2021. Saatavilla https://www.media-liitto.fi/wp-content/uploads/2020/06/Valeuutistutkimus_14.11.2017.pdf.

Jones-Jang, S. M., Mortensen, T. & Liu, J. 2021. Does Media Literacy Help Identification of Fake News? Information Literacy Helps, but Other Literacies Don't. American Behavioral Scientist. Vol.65 (2), s. 371–388. Viitattu 9.10.2021. Saatavilla <https://journals-sagepub-com.ezproxy.turkuamk.fi/doi/10.1177/0002764219869406>.

Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus 2020. Uutismedia verkossa 2020. Reuters-instituutin Digital News Report Suomen maaraportti. Viitattu 13.5.2021. Saatavilla https://www.mediaalantutkimussaatio.fi/wp-content/uploads/Reuters-Uutismedia-verkossa_raportti-Suomi_2020.pdf.

Julkisen sanan neuvosto 2011. Journalistin ohjeet ja liite. Viitattu 21.4.2021. Saatavilla https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/.

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2021. Medialukutaito. Viitattu 15.11.2021. Saatavilla <https://uudetlukutaidot.fi/osaamisen-kuvaukset/medialukutaito/>.

Kupiainen, R. 2018. Voiko mediaan luottaa? Keinoja informaatiovaikuttamisen tarkasteluun. Teoksessa Mediametkaa! Osa 10 – mediakasvatuksen parhaat käytännöt. Jyväskylä: PS-Kustannus.

- Kupias, P. & Koski, M. 2013. Hyvä kouluttaja. Helsinki: Talentum.
- Laakso, M. 2020. Monipuolinen Padlet-muistitaulu. Viitattu 5.7.2021. Saatavilla <https://www.mateenalaakso.fi/2020/03/padlet-muistitaulu.html>.
- Laki yleisistä kirjastoista 2016/1492. Viitattu 31.3.2021. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>.
- Mediakasvatusseura 2019. Infograafi: Medialukutaito. Viitattu 15.11.2021. Saatavilla <https://mediakasvatus.fi/materiaali/infograafi-medialukutaito/>.
- Mentimeter 2021. Viitattu 8.7.2021. Saatavilla <https://www.mentimeter.com/features>.
- Merilampi, R.-S. 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Mertala, P. 2017. Näkökulmia monilukutaitoon: opettajuus ja situationaaliset lukutaidot. *Kieli, koulu ja yhteiskunta*, 8(6). Viitattu 19.1.2021 <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulu-ja-yhteiskunta-joulukuu-2017/nakokulmia-monilukutaitoon-opettajuus-ja-situationaaliset-lukutaidot>.
- Mikä mediataitoviikko? 2021. Viitattu 31.3.2021. Saatavilla <https://www.mediataitoviikko.fi/mika-mediataitoviikko/>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Kirjastot ja media 2012: Selvitys mediakasvatuksen tilasta yleisissä kirjastoissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:23. Viitattu 22.4.2021. Saatavilla <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75321/OKM23.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013. Hyvä medialukutaito: Suuntaviivat 2013-2016. Viitattu 15.8.2021. Saatavilla <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75278>.
- Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Viitattu 14.8.2021. Saatavilla https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.
- Opetushallitus 2016. Turun perusopetuksen opetussuunnitelma luvut 1-12. Viitattu 22.4.2021. Saatavilla https://blog.edu.turku.fi/ops2016/files/2021/02/Turun-ops-luvut-1-12_200806.pdf.
- Pietilä, A.-P, 2018. Uutisissa valheita, valheista uutisia. Helsinki: Art House.
- Puska, M. 2018. Mediametkaa! Osa 10 – Mediakasvatuksen parhaat käytännöt. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Rahja, R. 2013. Nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa. Viitattu 24.4.2021. Saatavilla http://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2018/06/nuorten_mediamaailma_pahkinankuoressa1.pdf.
- Rasi, P. & Kangas, M. 2018. Mediakasvatus osana opettajan työnkuvaa. Teoksessa Mediakasvatuksen käsikirja. Toim. Veera Willman. Helsinki: Unipress.
- Sallmén, P. 2009. Mediakasvatusta vai mediasivistystä kirjastosta? Teoksessa Mediakasvatus kirjastossa. Toim. Seppo Verho. Helsinki: BTJ Kustannus.
- Silmälä, P. 2021. Padlet. Viitattu 5.7.2021. Saatavilla <https://wiki.metropolia.fi/display/socialmedia/Padlet>.
- Stockley, P. 2019. Padlet on joustava ja helppo virtuaaliseen. Viitattu 2.4.2021. Saatavilla <https://oppiva.omnia.fi/padlet/>.
- Takala, Anna. ym. 2019. Medianuoruus – opas aikuisille. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2019.

Uutiset ovat tärkeä osa nuorten media-arkea – isot uutisaiheet kiinnostavat 2021. Viitattu 13.5.2021. Saatavilla <https://www.uutismediat.fi/ajankohtaista/uutiset-ovat-tarkea-osa-nuorten-media-arkea-isot-uutisaiheet-kiinnostavat/>.

Wakefield, J. 2016. Social media 'outstrips TV' as news source for young people. BBC News 15.6.2016. Viitattu 23.10.2021. Saatavilla <https://www.bbc.com/news/uk-36528256>.

What is Kahoot!? 2021. Viitattu 8.7.2021. Saatavilla <https://kahoot.com/what-is-kahoot/>.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Wilska, T-A. 2018. Median muovaamat sukupolvet. Teoksessa Mediakasvatuksen käsikirja. Toim. Veera Willman. Helsinki: Unipress.

Mediataitotyöpajan diaesitys

1. Missä uutinen on julkaistu?
  - Ilta-Sanomat vs. Yle
2. Miten aihetta on käsitelty?
3. Milloin uutinen on julkaistu?
4. Mihin uutinen perustuu?
5. Ovatko uutisen kuvat aitoja?
6. Vastaako otsikko sisältöä?
7. Mitä itse ajattelet asiasta?

Näin tunnistat luotettavan uutisen

- **Valeutinen ei aina ole täysin valetta, vaan voi perustua tosiasioihin**
- Usein tarkoituksellisesti harhaanjohtava
- Kaikkia näkökulmia ei kerrota ja joitakin korostetaan
- Lähteiden ja faktojen käyttö valikoivaa
- Vetoa tunteisiin
- Usein tavoitteena vaikuttaa lukijan mielipiteisiin ja herättää epäilyksiä
- **Myös liikkuvaa kuvaa ja ääntä voi manipuloida uskottavasti**

”Valeutinen”

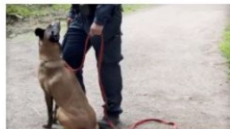

Tämä kuva, tekijä Tuntematon tekijä, käyttöoikeus: CC BY

Klikkiotsikko

- Klikkiotsikko pyrkii herättämään lukijan uteliaisuuden herättämällä tunteita
- Tunnusomaista raflaavat termit, yliampuvat adjektiivit ja sensaatiohakuinen tyyli
- Tavoitteena saada lukija klikkaamaan artikkeli auki, jolloin sivusto saa mainostuloja
- Ongelmana silloin, kun otsikko on harhaanjohtava

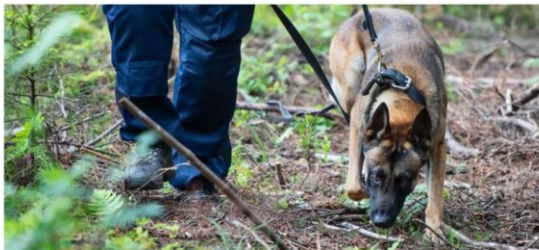
Tämä kuva, Missä Tunnetaan nimi, käyttöoikeus: CC BY-NC

Poliisikoira hyökkäsi työtehtävässä poliisin päälle Sipoossa - poliisi joutui ampumaan koiran tämän taltuttamiseksi

16:14 Poliisi

Yle uutiset

Poliisi ampui poliisikoiraa Sipoossa - kuoli vammoihin

Kotimaa - 17:31

Ilta-lehti

Ilta-Sanomat

Jare Tiihonen lopetti uransa Cheekinä ja vetäytyi julkisuudesta – näin hänen tienesteilleen kävi

Jare Tiihonen lopetti artistiuuransa Cheekinä elokuussa 2018. Tuoreet verotiedot paljastavat Tiihosen vuoden 2019 verotiedot.
VHDK 3.11.18:05

Ilta-lehti

Spotify julkaisi tilastonsa - Suomen kuunnelluin artisti on JVG, maailman ykkönen on yllätysnimi!

Viihdeuutiset - 01.12.22:24

Ilta-lehti

Salkkaritähnten rakkaus leimahti kulisseissa aluksi yksipuolisesti – vaimolta tuli kylmä vastaus

IL-TV Päivärinta-klipit - 29.10.20:42

- Tulkitsee hyvää journalistista tapaa
- Puolustaa sanan- ja julkaisemisen vapautta
- On laatinut journalistin ohjeet

- ”Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen.”
- ”Yleisön on voitava erottaa tosiasiat mielipiteistä ja sepitteellisestä aineistosta.”

Julkisen sanan neuvosto

- Sananvapauteen kuuluu mielipiteiden ilmaisu, vastaanottaminen ja jakaminen. Myös kärjekkäiden ja provosoivien ilmaisujen esittäminen.

- Sananvapaus ei tarkoita sitä, että mitä tahansa saa sanoa ilman seuraamuksia. Sananvapauteen kuuluu vastuu.

- **Rikoslaisissa on kielletty muun muassa salakuvaaminen, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen ja kunnianloukkaus.**

Sananvapaus

- Laaditaan pareittain klikkiotsikko luetusta kirjasta.

- Aiheena voi esimerkiksi olla jokin hauska, jännittävä, dramaattinen, outo tai muuten mieleen painunut tapahtuma.

- Esim. Harry Potter ja kuoleman varjelukset:
Kolmiodraamaa Potterissa: Onko Kalkaros Harrylle muutenkin kuin professori?

Mitä nyt tehdään?

Lähteet

- https://www.mediataitokoulu.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=321&Itemid=413&lang=fi
- https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/
- <https://www.jsn.fi/jsn/jsn/>
- <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/02/11/tunnista-luotettava-utinen-kysy-nama-7-kysymysta?fbclid=IwAR0qK62BWKgMWvVlxGi4eafALz8YSewjdpkp3ikxyRLy9FYToatuFI8aLtg>
- <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/10/19/nain-tunnistat-klkkiotsikon-lue-huikca-juttu-ja-katso-uepa-kuva>
- <https://journalistiliitto.fi/fi/pelisaannot/sananvapaus/>

Vinkkilista mediataitotyöpajan suunnitteluun ja toteuttamiseen

Vinkkilista työpajan suunnitteluun ja toteuttamiseen

HANNA PÄÄKKÖNEN

Vinkkilista etätyöpajan suunnitteluun ja toteuttamiseen

VARMISTA, ETTÄ LAITTEISSA ON VIRTAA JA NETTIYHTEYS TOIMII

Tämä on tärkeä, mutta unohtuu helposti.

VIDEOYHTEYS OSALLISTUJIIN

Saat paremman yhteyden osallistujiin, kun he näkevät sinut ja sinä heidät. Esimerkiksi opettaja voi laittaa oman web-kameran päälle ja kääntää näytön kohti luokkaa. Tilanteen mukaan opettaja voi myös pitää mikrofonin päällä, jolloin vetäjänä kuulet, mitä luokassa milloinkin tapahtuu. Oman web-kameran päällä pitäminen tekee sinusta helpommin lähestyttävän.

AKTIVOIMINEN

Aktivoimisen ja vuorovaikutuksellisuuden merkitys korostuu

Kysy kysymyksiä, joihin voi esimerkiksi vastata chatissa. Äänestysten, tietovisojen ja kyselyiden avulla saat kerättyä osallistujien mielipiteitä ja ajatuksia helposti ja nopeasti. Suosi osallistujille tuttuja työkaluja, jotta huomio pysyy itse työpajan aiheessa eikä uuden työkalun käyttämisen opettelussa. Jakaminen pienryhmiin edistää vuorovaikutusta osallistujien välillä.

OLE JOUSTAVA

Ole valmis mukautumaan ja muuttamaan suunnitelmia lennosta. Joku tehtävä ei aina toimikaan niin kuin kuvittelit, jolloin joudutaan improvisoimaan.

Etätoteutus tuo myös omat haasteensa: nettiyhteys takkuilee, diaesitys ei toimi halutulla tavalla, mikrofonin asetukset ovat pielessä ja monet muut ongelmat.

NAPAKKA LOPETUS

Lopeta työpaja yhteenvetoon, tulosten läpikäyntiin tai muuhun vastaavaan. Näin saat pajalle selkeän lopetuksen.

HANNA PÄÄKKÖNEN

Erilaiset aktivoimisen työkalut

PADLET

Selainpohjainen virtuaalinen valkotaulutyökalu. Osallistujat pystyvät samanaikaisesti jakamaan toisilleen tekstejä, kuvia ja videoita muistilapuilla. Seitsemän erilaista strukturoitua asetelmaa eri käyttötarkoituksiin. Padlet-seinälle on helpointa siirtyä linkin kautta.

FLINGA

Selainpohjainen virtuaalinen valkotaulutyökalu. Flinga Wall on seinä, jonne osallistujat pystyvät lisäämään muistilappuja. Flinga Whiteboardin avulla voi ideoida sekä luoda ja piirtää erilaisia käsitekarttoja. Muut käyttäjät voivat liittyä mukaan muistitauluun joko avainkoodin, suoran linkin tai QR-koodin kautta.

GOOGLE JAMBOARD

Selainpohjainen virtuaalinen valkotaulutyökalu. Toimii sekä sovelluksena että selainversiona. Osallistujat pystyvät muistilappujen, kuvien ja tekstien lisäksi piirtämällä lisäämään informaatiota ja elementtejä. Dokumentin voi jakaa muille käyttäjille joko sähköpostin välityksellä tai suoralla linkillä.

KAHOOT

Selainpohjainen oppimisympäristö, jolla voi luoda tietovisoja. Voi käyttää selaimella tai sovelluksella. Pelaaja tarvitsee vain pelikoodin, joka syötetään aloitussivulle. Tietovisan järjestäjä tarvitsee ison näytön, jolta visan kysymykset ja vastausvaihtoehdot näytetään. Vastaajien laitteissa on näkyvissä ainoastaan painikkeet jokaiselle vastausvaihtoehdolle.

MENTIMETER

Selainpohjainen interaktiivinen työkalu reaaliaikaiseen mielipiteiden, ajatusten ja kysymysten keräämiseen. Kyselyiden ja tietovisojen lisäksi on mahdollista myös luoda kokonaisia interaktiivisia diaesityksiä. Vaatii osallistujilta numerosarjan, joka pitää syöttää aloitussivulle.

HANNA PÄÄKKÖNEN